

Daniel I. Iancu, Georgeta Deju, *Prin Europa în vreme de război... „Amintirile mele din Războiul Mondial 1914-1919”. 100 de fotografii din albumul căpitanului Valeriu Pascu*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, [2018], 121 p.

Reconstituirea trecutului nu se face doar prin interpretarea documentelor arhivistice scrise, a jurnalelor ori a tratatelor de istorie, ci și prin analiza imaginilor (picturi, gravuri, fotografii etc.) sau chiar prin simpla reproducere a lor, deoarece știm bine că „o imagine valorează cât o mie de cuvinte”. În ceas aniversar, la 100 de ani de la Marea Unire, doi cercetători ai Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva, domnul dr. Daniel I. Iancu și doamna dr. Georgeta Deju, au introdus în circuitul științific 100 de fotografii (cifră nu întâmplător aleasă¹) din albumul „Amintirile mele din Războiul Mondial 1914-1919”, realizat de locotenentul Valeriu Pascu din armata austro-

ungară, în timpul Marelui Război și în lunile imediat următoare lui. Acest album face parte dintr-o donație mai mare pe care Valeriu Pascu (1893-1989) a făcut-o muzeului din Deva, în anul 1976 (p. 4). Cu toate că Valeriu Pascu și-a petrecut ultima perioadă a vieții la București, el a fost animat de un profund sentiment de patriotism local, alegând să facă donația unei instituții de cultură din capitala județului său de baștină, deoarece el s-a născut la Săcărâmb și a fost încorporat, în anul 1914, în Regimentul 64 Infanterie din Orăștie. După știința noastră, până în prezent, din aceeași donație făcută de Valeriu Pascu a mai fost valorificat, din punct de vedere științific, albumul *La Grande Roumanie* (Paris, 1929), unde au fost făcute o serie de intervenții, peste textul și imaginile tipărite, importante în ceea ce privește relația dintre autocenzura și cenzura din Transilvania de Nord, în perioada 1940-1944². În același timp, în alt studiu au fost valorificate memoriile lui Valeriu Pascu despre drumul făcut, la finalul Marelui Război, de la Liov la Orăștie și apoi la Alba Iulia, cu ocazia zilei de 1 decembrie 1918. În acest din urmă studiu, cititorii interesați pot afla mai multe date despre biografia lui Valeriu Pascu, precum și despre donațiile făcute de acesta muzeului din Deva³.

După cum ne informează autorii, albumul

¹ Selecția fotografiilor a fost motivată și de numărul lor mare (274 bucăți), calitatea proastă a unora dintre ele sau de repetitivitatea anumitor cadre, situații care ar fi plictisit sau ar fi deranjat privitorii (p. 4-5).

² Deju 2018a, p. 105-114.

³ Deju 2018b, p. 191-219.

„conține 34 de file, pe fața fiecărei pagini în colțul din dreapta sus existând o fișă unde sunt trecute explicațiile celor 274 de fotografii. Instantaneele debutează cu anul 1914, cu Valeriu Pascu în cadrul Regimentului 64 din Orăștie, pe când era student al Școlii de Ofițeri din Sibiu, și se încheie cu o imagine de la o nuntă din anul 1919, care a avut loc tot la Orăștie, cei mai mulți dintre participanți purtând haine militare. Albumul ne poartă prin aproape toată Europa, din Rusia până în Franța, pe fronturi sau pe liniile din spatele frontului, prin cazarme sau spitale de campanie, prin locuri liniștite sau distruse de război. Personajele sunt, alături de Valeriu Pascu, frații și camarazii săi de arme, domnișoare sau oameni ai locurilor pe unde l-a dus destinul în timpul Marelui Război”⁴.

Cu alte cuvinte, prin intermediul a 100 de imagini ni se înfățișează o lume întreagă – cu oamenii, localitățile și peisajele sale –, cu care a luat contact, în epopeea vieții lui, locotenentul român din armata austro-ungară Valeriu Pascu. Faptul că eroul nostru a supraviețuit teribilei conflagrații mondiale este dovedit de caracterul simetric al colecției de fotografii, deoarece prima și ultima imagine au fost făcute la Orăștie, Valeriu Pascu întorcându-se în locul de unde a pornit la război. Fotografia nunții din Orăștie, cea cu care se încheie albumul, poate căpăta o valoare simbolică deosebită, deoarece prin ea, întreaga societate amenințată timp de mai mulți ani de moarte, s-a reîntors, într-un mod sărbătoresc, la normalitate, la reconstruirea familiei și la bucuria de a trăi.

Albumul pune în circulația științifică o varietatea extraordinară de imagini cu subiecte de interes documentar, dar și unele cu veritabile calități artistice. Am putea spune că Valeriu Pascu a realizat o istorie în imagini a Primului Război Mondial, clișeele fotografice succedându-se precum scenele unui film de epocă. Interesul fotografului nu se restrânge deloc la orizontul amenințat de teroarea morții din tranșee, câmpuri de bătălie sau spitale, ci încearcă să surprindă și dimensiunea umanizată a existenței din vreme de război, cu scene festive sau de viață cotidiană. Mai mult, din când în când, obiectivul aparatului de fotografiat surprinde și câteva colțuri din natură, din care răzbate multă sensibilitate artistică, dar și melancolia unui Paradis terestru pierdut. Daniel I. Iancu și Georgeta Deju au repertoriat întreaga tematică a imaginilor surprinse acum mai bine de un secol de Valeriu Pascu, în albumul său:

„scenele de pe front, din spatele frontului, din timpul marșurilor sau de prin spitale de campanie, alternează cu imagini care ar putea fi descrise drept apocaliptice, romantice sau idilice. Sunt fotografii care ilustrează viața așa cum și-o imagina (distopic sau utopic) un tânăr de 20 și ceva de ani în vremea Marelui Război: copaci uscați având drept fundal turla de biserică; râuri cu maluri înghețate; un cățel zgribulit șezând pe niște pietre ce par să iasă dintr-un lac; o partidă de pescuit; zile de vară pe terasă la bere; străzi ce par liniștite, de prin te miri ce orașele de provincie; paradă de port popular; o femeie care toarnă apă dintr-o fântână într-un lighean cu toarte; slujbe religioase; vapoare pe mări; atitudini teatrale pe prispe de case năpădite de iederă; poze de studio, cu peisaje pictate în fundal; plimbări cu barca, alături de domnișoare elegante; alte domnișoare elegante ținând de „brațetă” un ofițer; ofițeri stând relaxați pe o bancă, sprijiniți în săbii cu teci de firmă și cu cizmele sau papucii de lac strălucind;

⁴ *Apud Ipostaze hunedorene din Epopeea Unității Românești – 1918*, dosar de expoziție, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, 2018 (p. 4).

citind cărți sau contemplând natura; jucând cărți; bucurie în zăpadă... Toate acestea sunt intercalate între alte scene, de nedescris” (p. 5-6).

Prin publicația de față, Daniel I. Iancu și Georgeta Deju nu doar au dat chip unor scene de viață demult dispărute, de care doar am auzit din amintirile povestite de ultimii veterani ai Marelui Război, ori pe care le-am citit în memoriile sau în jurnalele acestora, ci au restituit culturii române o veritabilă istorie ilustrată, care, eliberată de cuvintele de multe ori în plus ale istoricilor, a dat chip realităților trecute, așa cum au fost ele. Singura cenzură a fost cea a cadrelor impuse de aparatul de fotografiat al lui Valeriu Pascu, care, în funcție de sensibilitatea și de preocupările sale, a declanșat obiectivul într-un moment sau altul al câtei unei scene de luptă sau de viață cotidiană. Însă clișeele sale rămân niște „opere deschise”, care lasă imaginația privitorului să continue povestea din spatele și din celelalte laturi ale aparatului de fotografiat.

În cele din urmă, am putea spune că întregul destin al lui Valeriu Pascu este legat de fotografie, deoarece îl găsim în câteva dintre cele mai cunoscute imagini ale Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, când apare, în calitate de port-drapel, alături de episcopul Iuliu Hossu și de dr. Aurel Vlad, în momentul citirii textului *Rezoluțiunii* unirii românilor din Ardeal și din celelalte teritorii unguene cu România (p. 8). Parafrazându-l pe Nicolae Iorga, putem spune că ar merita realizată nu doar o „istorie a țerii prin cei mici”, ci și „o istorie a țării prin imagini”. Iar în această istorie Valeriu Pascu va ocupa cu siguranță un loc important.

Valentin TRIFESCU*

Abrevieri bibliografice

- Deju 2018a – Georgeta Deju, *About the Book and their Destiny: The Album La Grande Roumanie (Paris, 1929) Owned by Valeriu Pascu*, în Valentin Trifescu, Vali Ilyeș (coord.), *100 de ani de rememorare a Marii Uniri*, Cluj-Napoca, 2018, p. 105-116.
- Deju 2018b – Georgeta Deju, *De pe frontul din Galiția la Alba Iulia, o pagină de epopee națională de Valeriu Pascu*, în *Sargetia*, s.n., IX, 2018, p. 191-216.

* Muzeul Național Brukenthal din Sibiu; Universitatea Sapientia din Miercurea Ciuc, România; e-mail: valentintrifescu@yahoo.fr.

Fig. 1. „Școala de of. [ițeri] Sibiu 1914”

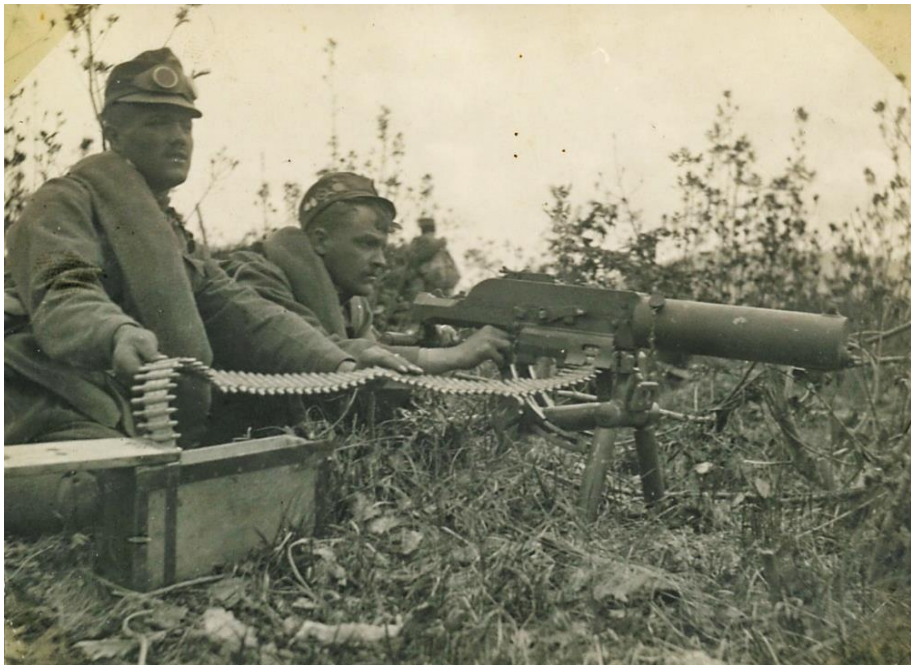

Fig. 2. „Galiția 1915”

Fig. 3. „În Freudenthal – Silezia 1916”

Fig. 4. „Părăsită”

LISTA ABREVIERILOR DE PERIODICE

AA	– American Antiquity. Society of American Archaeology. Washington DC.
AAMT	– Advances in Archaeological Method and Theory. Elsevier, Amsterdam.
AAntrop.	– American Anthropologist. American Anthropology Association. Arlington.
ACSS	– Ancient Civilizations from Scythia to Siberia. Leiden.
ActaMN	– Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
AEE	– American Economic Review. American Economic Association. Pittsburgh.
AHC	– Art History & Criticism / Meno Istoriija ir kritika. Vytautas Magnus University. Kaunas (Lithuania).
AIIAI/AIIX	– Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași). Iași.
AIM	– Arheologicheskie issledovaniya v Moldavii. Chișinău.
AJP	– American Journal of Philology. University of Pennsylvania. Philadelphia.
AM	– Ancient Mesoamerica. Cambridge University Press. Cambridge.
AMJ	– The Academy of Management Journal. Academy of Management. New York.
AHR	– The American Historical Review. The American Historical Association. Washington DC.
AIIN	– Anuarul Institutului de Istorie Națională. Universitatea din Cluj.
Am. Anthropol.	– American Anthropologist. Wiley. Hoboken (New Jersey).
Angustia	– Angustia. Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
Antiquity	– Cambridge University Press. Cambridge (UK).
AÖG	– Archiv für österreichische Geschichte. Viena.
Apulum	– Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
ARES	– Annual Review of Ecology and Systematics. Palo Alto.
Arhitectura	– Arhitectura. Uniunea Arhitecților din România. București.
ArhMed	– Arheologia medievală. Muzeul Banatului Montan. Reșița.
ArhMold	– Arheologia Moldovei. Institutul de Arheologie. Iași.

Lista abrevierilor de periodice

- Arkheologicheskie vesti** – Arkheologicheskie vesti. Institut istorii material’noj kul’tury Rossijskoj akademii nauk. Moscova.
- Arkheologiya** – Arkheologiya. Natsional’na akademiya nauk Ukraini. Institut Arkheologii. Kiev.
- ASGE** – Arkheologicheskiy sbornik Gosudarstvennogo Ermitazha. Ermitazh. Sankt-Petersburg.
- ASUAIC** – Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași”. Istorie.
- AUASH** – Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- AVSL** – Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, Sibiu
- BASP** – Basic and Applied Social Psychology. Taylor & Francis.
- BHAUT** – Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis, Universitatea de Vest. Timișoara.
- BP** – Biology & Philosophy. Springer. Zurich.
- București** – București – Materiale de istorie și muzeografie. Muzeul Municipiului București.
- Byzantion** – Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines. Peeters Publishers.
- CA** – Current Anthropology. University of Chicago. Chicago.
- Carpica** – Carpica. Complexul Muzeal „Julian Antonescu” Bacău.
- CHR** – Comparative Humanities Review. Bucknell University.
- CICSA** – Centrul de Istorie Comparată a Societăților Antice, buletin trimestrial al Universității din București, Facultatea de Istorie. București.
- Civilization** – Publishers Enterprises Group. Hamrun (Malta).
- CMC** – Consumption Markets & Culture. Taylor & Francis.
- Corviniana** – Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Muzeul Castelului Corvineștilor. Hunedoara.
- CMAS** – Conservation and Management of Archaeological Sites. Taylor & Francis. Abingdon-on-Thames (UK).
- Dacia** – Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I (1924)-XII (1948). Nouvelle série: Revue d’archéologie et d’histoire ancienne. București.
- DH** – Diplomatic History. Society for Historians of American Foreign Relations (SHAFR). Oxford.
- EJST** – European Journal of Social Theory. SAGE Publications.
- Empiria** – Empiria. Universidad Nacional de Educación a Distancia. Madrid.
- EMúz** – Erdélyi Múzeum. Erdélyi Múzeum az Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár (Cluj), 1, 1874-1948, 1991 și urm.
- EphNap** – Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca.

Eurasia Antiqua	– Eurasia Antiqua. Deutsche Archäologisches Institut, Eurasien-Abteilung. Berlin.
Facilities	– Facilities. Emerald. Bingley (UK).
HA	– Human Affairs. The Slovak Academy of Sciences Bratislava.
Heritage	– Heritage. MDPI AG in Switzerland.
HI	– Habitat International. Elsevier. Amsterdam (The Netherlands).
Historia	– Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte. Steiner. Stuttgart.
HS	– Heritage & Society. Taylor & Francis. Abingdon-on-Thames (UK).
HSD	– Heritage and Sustainable Development. Research and Development Academy. Ilijaš.
IRSPSD	– International Review for Spatial Planning and Sustainable Development. Spatial Planning and Sustainable Development. Kanazawa City, Ishikawa, Japan.
ISPRS	– ISPRS – International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences. International Society for Photogrammetry and Remote Sensing.
Istros	– Istros. Buletinul Muzeului Brăilei "Carol I". Brăila.
Îndrumător bisericesc	– Îndrumător bisericesc. Mitropolia Ardealului. Sibiu.
JAA	– Journal of Anthropological Archaeology. Elsevier. Amsterdam.
JAC	– Journal of Architectural Conservation. Taylor & Francis. Abingdon-on-Thames (UK).
JAHA	– Journal of Ancient History and Archaeology. Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Universitatea Tehnică. Cluj-Napoca.
JAMT	– Journal of Archaeological Method and Theory. New York.
JAR	– Journal of Archaeological Research. Springer. Zurich.
JCWS	– Journal of Cold War Studies. Harvard Project on Cold War Studies. Cambridge.
JEE	– Journal of Evolutionary Economics. Springer. Zurich.
JP	– The Journal of Philosophy. Elsevier. Amsterdam.
KSIA	– Kratkie soobshcheniya Instituta arkheologii AN SSSR. Moskva.
LAA	– Latin American Antiquity. Society of American Archaeology. Washington DC.
Materials	– Materials. MDPI AG in Switzerland.
MH	– Melita Historica. Malta Historical Society. Floriana.
MMJ	– University of Malta Medical School. Msida (Malta).

Lista abrevierilor de periodice

Monumente istorice	– Monumente istorice – Studii și lucrări de restaurare. Direcția Monumentelor Istorice. București.
MTT	– Magyar Történelmi Tár. Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága. Budapesta.
NAV	– Nizhnevolzhskij arkheologicheskij vestnik. Volgogradskij gosudarstvennyj universitet. Volgograd.
PAV	– Peterburgskij arkheologicheskij vestnik. Sankt Peterburg.
Plural	– Plural. Revista Departamentului de Istorie și Geografie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Chișinău.
PNAS	– Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. Washington DC.
ProCIPA	– Proceedings of CIPA. Comité International de la Photogrammétrie Architecturale.
ProSPIE	– Proceedings of SPIE - The International Society for Optical Engineering. International Society for Optics and Photonics. Washington DC.
PS	– Philosophy of Science. Cambridge University Press, Cambridge.
RA	– Rossijskaya Arkheologiya. Institut arkheologii Rossijskoj akademii nauk. Moscova.
RArhiv.	– Revista Arhivelor. Arhivele Naționale ale României. București.
REA	– Research in Economic Anthropology. Society for Economic Anthropology. Washington DC.
Representations	– University of California Press. Berkeley (California).
RESEE	– Revue des Études Sud-Est Européennes. Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române. București.
RHSEE/RESEE	– Revue historique du sud-est européen. Academia Română. București, Paris (din 1963 Revue des études sud-est européennes).
RI	– Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
Riv.M	– Rives méditerranéennes. Presses universitaires de Provence. Aix-en-Provence.
RREI	– Revue Roumaine d'Études Internationales. Academia Română. București.
RRH	– Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
SA	– Sovetskaya Arheologiya. Institut arkheologii Akademii nauk SSSR. Moscova.
SAI	– Svod Arkheologicheskikh Istochnikov. Moscova.
Sargetia	– Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane. Deva.

Science	– Science. American Association for the Advancement of Science. Washington DC.
SJA	– Southwestern Journal of Anthropology. University of Chicago.
SMIM	– Studii și materiale de istorie modernă. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române. București.
StCl	– Studii clasice. Societatea de Studii Clasice. București.
Stratum plus	– Stratum plus. Arkheologiya i kul'turnaya antropologiya. Vysshaya Antropologicheskaya Shkola. Chișinău.
Studia Litterarum	– Studia Litterarum. Institut Mirovoy literatury imeni A. M. Gor'kogo Rossiyskoy Akademii Nauk. Moscova.
Studii	– Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
Sustainability	– Sustainability. MDPI. Basel (Switzerland).
Századok	– Századok. Magyar Történelmi Társulat. Budapesta.
Tabor	– Tabor. Revistă de cultură și spiritualitate românească. Mitropolia Clujului, Albei, Crisanei și Maramuresului. Cluj-Napoca.
TörSze	– Történelmi Szemle. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet. Budapesta.
Terra Sebus	– Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
Thraco-Dacica	– Thraco-Dacica, serie nouă. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
VDI	– Vestnik drevnei istorii. Institut vseobshchej istorii Rossijskoj akademii nauk. Moscova.